

sigui 'rebrot, tany', ni més ni menys que en Columella etc.

Els especialistes dialectòlegs potser ho podrien precisar millor, però entre aquesta forma en *tar-* i la siciliana *tauruni*, amb diftong, és clar que aquesta és l'originària: d'una banda és sabut que en tot el Sud d'Itàlia la *o*' pretònica tendeix a tornar-se *a*: *canatu COGNATUS, aiacciu OIAKION* etc. D'altra banda el mateix TAURUS 'toro' experimenta tals evolucions a Calàbria: Rohlfs hi registra un seguit de variants, en primer lloc *tarvu, travu, travvu, tauru, távuru* (o. c., p. 326a; *Etym. Wb. d. Unterit. Gr.*, § 2145). Provisoriament almenys, hem de creure que les formes *tauruni* i *tarune* provenen juntament de *taurune*. I aquest, encara que no ben bé igual al TURIONEM documentat en llatí, respon a *TAURIONEM, justament com -ARIU dóna sic. i cal. -*aru*.

Des del punt de vista llatí ens hem de plantejar si pogué haver-hi tai variant en AU. Fóra fàcil dir que en morfologia indoeuropea alternen constantment ou/ eu/u, i que OU passa a AU a gran part de l'indoeuropeu. El fet és, però, que l'etimologia pre-llatina de TURIO és desconeguda. Walde havia pensat a relacionar-lo amb *turgere* 'ser turgent, bonyegut': fixant-se en una variant *iurgio*, que s'havia assenyalat en Plini Valerià (S. IV). Però la *g* no hauria desaparegut en els autors del S. I, i allò és un hapax. Walde-H. ja admet que és una forma alterada; i Ernout-M. diuen que no és més que «baix-llatí» i ho descarten del tot, conformant-se amb ignorar l'etimologia; tampoc té cap base relacional-ho amb *obturare* 'tapar, embussar'; i, per si fos poc, s'hi oposa la *ū* llarga.

La més sostenible fóra la connexió que indiquen Walde-Pokorny (*Vergleichendes Wb.* I, 744; II, 641) amb l'irl. mj. *tuirenn*, i un mot armení, que significa 'blat': això també és incert; Pok., *IEW*, 1072.1 ja no parla del mot armení ni dóna enlloc el ll. *turio* i explica l'irlandès per un *TORINĀ 'fruit fregadís' («reibefrucht») de l'arrel TER/TOR 'fregar, desgastar'. No descartem, doncs, del tot, que (a base d'això o altra cosa) es pugui trobar per a *turio* alguna connexió indoeuropea. El fet és, però, que l'alternança E/O de TER- fóra incompatible amb una U indoeuropea. I, en tot cas l'etimologia de TURIO resta obscura, i els senyals són que no és indoeuropea.

Ara bé, geogràficament tenim un mot que (amb variants) apareix en romans meridionals com Columella i Apicius, que avui a Itàlia només és de l'extrem Sud; i a l'Oest brilla per la seva absència en occità i en rossellonès; i en canvi està arrelat a les Illes. Tot això coincideix a fer admetre una procedència pre-romana i no-indoeuropea (potser «mediterrània»). Amb aquestes premisses, res no s'oposa a admetre que al costat de TURION-, documentat en llatí, hi vagi haver la variant *TAURION- sud-italiana i un *TAUREIA com a base del català *tòria*. Aquí sí que la base fonètica és irreprouxable. Cf. COSSI, on el tipus pre-romà *KÓKKEIO- ha quedat ben demostrat; cf. també el resultat VO(L)GEIO- a què ens condueix l'estudi de VOGI i VO-GIR.¹

És versemblant que de la mateixa arrel, amb sufix pre-romà -OKKIO-, vingui un nom d'erba ribagorça +*turòs*: a Bonansa «certa herba de flor morada, semblant a l'escardot» (1957); i a Taüll m'havien parlat de *turòsos*, en pl., com els tronquets (d'aquesta herba) que es donen a menjar als conills i als porcs (1953): sentit que lliga amb el de 'tanyes que broten', en què se sintetitzen l'accepció mallorquina i l'acc. comuna de *tòria*.

DERIV.: *Toriam* 'conjunt de les tòries d'una planta', DAG. amb l'ex. «el *toriam* de la vinya fa goig de veure amb la seva raïmada» i cita de l'alt-empordanès Bosch de la Trinxeria: «caos de penyes --- tot enllassat de *toriam* de ridortes y enllassat d'aura». *AlcM* dóna *torier* 'toriam' com a empordanès, però el que el meu pare va anotar a Llers (1898) és *torià(r)* «sarments, gran estesa de sarments: ex.: *hi ha un torià de boig*». +*Toriós* mall. 'ufanós': «barrancs --- a estones esplèndids y *toriosos*, a estones rònecs, ferests, salvatges, imponents», AMAlcover (*BDLC* III, 1907, 285). *Entòria*, supra.

¹ Descarto la idea d'un origen oriental. Vagues assonàncies només amb l'hebreu *Thora*, àrab hebraïtzant *táurija* (Belot) o *táura* (*PAlc.*, 116a27) 'lleï mosaica', àr. *taur* «manière, façon, catégorie», estrany a l'àrab clàssic; que Dozy (*Suppl.* II, 65a) només troba en variant (o homònim) *táurija* «instrument pour battre», «pioche», documentat a Egipte, en una forma copta i llatinitzada, i que per tant deu ser un manlleu purament local de l'àrab egipci. Cap relació no hi deu haver amb el fr. *tourie* f. espècie de damajoana («grand vase de grès ou de verre, entouré de paille ou d'osier»), mot d'etim. desconeguda [1773, Bloch] i terme ben poc conegut, d'escassíssima difusió (només l'he vist en definicions de glossaris occitans moderns, i no sé si és del fr. local). Per a uns toponímics *Turion* i *Túrio*, potser no inconnexos, veg. *TORMO*.

Torida, V. *toro* *Torier*, V. *tòria* *Toril*, *torill*, *torina*, V. *toro* +*Toriós*, V. *tòria* *Torir*, *toris*, V. *toro* *Torís*, poble de l'Horta: òbviament impossible l'etimologia germànica d'*AlcM* i bastant segura la ibèrica-mossàrab: el gòt. THEODORICI (gall. *Toriz*) hauria donat **Toritx* amb tractament mossàrab, **Torix* amb tractament català; és paral·lel a TURIASO, -ONIS > arag. *Tarazona*, i a TURGASO, -ONIS > cerdà *Targasona*. És TURIASO > *Torís*, amb la normal imela aràbiga *Toriscador*, *toriscar*, V. *tosquizar* (ESQUILAR i TONDRE) *Torissa*, *torisset*, *torissot*, V. *tondre* *Torita*, V. *tori* *Torla*, *torlla*, V. *tord* *Torlit* o *estorlit* diuen a l'Emp. (Els *Torlits* és una partida aigualosa a Vila-juïga): formes de compromís entre *torlina* variant de *tord* i *estorlic* variant d'ESTORNELL (que hem explicat a III, 788a28-47) *Torm*, *tormada*, *tormassot*, V. *tormo* *Torment*, *tormenta*, *tormentar*, V. *turmènt* (TÒRCER) *Tormentilla* és nom castellà (DECH V, 695a29ss.).

⁶⁰ TORMO, 'penyal isolat', 'terros', forma mossàrab